

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สหกรณ์ออมทรัพย์จัดตั้งครั้งแรกตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471 โดยการริเริ่มของข้าราชการ ในกรมสหกรณ์ (เดิม) และพนักงานในธนาคารเพื่อการสหกรณ์ (เดิม) เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2492 หลังจากที่ได้มีการก่อตั้งสหกรณ์การเกษตรไปแล้วถึง 33 ปี ใช้ชื่อว่า “สหกรณ์ข้าราชการสหกรณ์จำกัดสินใช้” ต่อจากนั้นสหกรณ์ได้รับความสนใจจัดตั้งอย่างแพร่หลายในกลุ่มข้าราชการและผู้มีรายได้ประจำทั้งในหมู่ข้าราชการครู ตำรวจ ทหาร ข้าราชการในกระทรวงกรมต่างๆ ข้าราชการในสถาบันการศึกษา รัฐวิสาหกิจ และวิสาหกิจเอกชนต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานองค์การที่สมาชิกสังกัดอยู่ ความตื่นตัวในการจัดตั้งอย่างแพร่หลายดังกล่าวข้างต้น แสดงว่าสหกรณ์ออมทรัพย์สามารถเข้าทำหน้าที่ในฐานะเป็นสถาบันการเงินของสมาชิกอย่างสมบทบาทมากขึ้น สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่บรรดาสมาชิกและสังคมมากขึ้น จึงเป็นที่ยอมรับของบุคคลองค์การหน่วยงานต่างๆ ทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน รวมถึงการยอมรับจากรัฐบาลแห่งประเทศไทย ซึ่งได้เสนอต่อกระทรวงการคลังกำหนดให้สหกรณ์ออมทรัพย์ และชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด เป็น “สถาบันการเงิน” เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2526 (กิตติภูมิ ทองเจริญ 2546: 2)

“สหกรณ์ออมทรัพย์” คือ องค์การที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มสมาชิก โดยสมาชิกแต่ละคนออมนายได้ฝากไว้กับสหกรณ์เป็นประจำสม่ำเสมอ ในลักษณะการถือหุ้น และฝากเงิน นอกจากนั้น หากสมาชิกประสบความเดือดร้อนเกี่ยวกับการเงินก็สามารถช่วยเหลือได้โดยการให้กู้ยืม ซึ่งอัตราดอกเบี้ยจะต่ำกว่าสถาบันการเงินอื่น สมาชิกสหกรณ์ทั้งหมดจะเป็นผู้ที่อยู่ในหน่วยงานเดียวกันและมีเงินเดือนประจำด้วย (ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด คำนึงวันที่ 2 มกราคม 2551 <http://www.fsct.com>)

สหกรณ์ออมทรัพย์จึงเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคนในการเรียนรู้เรื่องการฝึกนิสัยการประหยัดและออม สอนให้สมาชิกมีความสามารถช่วยตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และควบคุมดูแลกันเองในบรรดาสมาชิก ซึ่งจุดแข็งของสหกรณ์ออมทรัพย์คือ

- สหกรณ์ออมทรัพย์ส่วนมากตั้งอยู่ในกลุ่มคนที่มิมีเงินเดือนหรือค่าจ้างประจำ
ทั้งในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจเอกชน
- สมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์มีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง
- ได้รับการสนับสนุนจากต้นสังกัดในการอำนวยความสะดวกในการหักเงินเดือน
หรือ ค่าจ้างของสมาชิกส่งให้สหกรณ์เป็นเงินออมและเงินงวดชำระหนี้

การดำเนินธุรกิจ สหกรณ์มีทุนดำเนินงานมาจากเงินค่าหุ้น และเงินรับฝากจากสมาชิก ซึ่งมีทั้งเงินฝากประจำและเงินฝากออมทรัพย์โดยไม่มีเงินกู้ยืมจากต่างประเทศ ในปี 2549 มีสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้งสิ้น 1,272 สหกรณ์ (รวมสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน) สมาชิก 2,132,383 คน มีเงินออมทั้งระบบ (เงินค่าหุ้นและเงินรับฝาก) 492,982.39 ล้านบาท เงินทุนเหล่านี้ จะนำไปให้กู้ยืมแก่สมาชิกที่เดือดร้อนหรือจำเป็น สินทรัพย์ของสหกรณ์มี 662,993.51 ล้านบาท และร้อยละ 85.53 จะเป็นการให้เงินกู้แก่สมาชิก สำหรับการส่งชำระค่าหุ้น และชำระหนี้เงินกู้ สหกรณ์ใช้ระบบการหักเงิน ณ ที่จ่าย ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนไหลเข้า สหกรณ์อย่างสม่ำเสมอทุกเดือน ด้วยวิธีการดังกล่าวธุรกิจของสหกรณ์จึงมีความมั่นคงอย่างสูง โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาตัวเลขความมั่นคงของสินทรัพย์ ในปี 2549 สหกรณ์ออมทรัพย์ทั้งระบบมีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญต่อลูกหนี้สมาชิกกู้เพียงร้อยละ 1.36 เท่านั้น ซึ่งนับว่าน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันการเงินประเภทอื่นๆ

แม้ภาพโดยรวมจะแสดงให้เห็นถึงการเติบโต ความมั่นคง และความสำเร็จอย่างดีของสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่หากพิจารณาย่อยในแต่ละสหกรณ์แล้ว พบว่าสหกรณ์ออมทรัพย์บางแห่งมีปัญหาในการดำเนินงานและมีข้อบกพร่องเกี่ยวกับการเงิน การบัญชีอยู่หลายสหกรณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นเช่น ปัญหาทุนดำเนินงานไม่เพียงพอ เงินสดขาดบัญชี ลูกหนี้คลาดเคลื่อน รายละเอียดทุนเรือนหุ้นไม่ตรงกับบัญชี ฯลฯ นอกจากปัญหาที่เกิดขึ้นในวงการสหกรณ์ดังกล่าวแล้ว สหกรณ์ออมทรัพย์ยังต้องเผชิญกับปัญหาการแข่งขันกับสถาบันการเงินอื่นๆ ในด้านการตลาด และบริการ รวมถึงปัจจัยกระทบด้านอื่นๆ อีก ปัญหาและวิกฤติการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อการดำเนินงานและต่อภาพพจน์ของสหกรณ์ออมทรัพย์นั้นๆ รวมถึงผลต่อภาพพจน์โดยรวมของสหกรณ์ออมทรัพย์ต่อสภาพจิตใจของสมาชิก อันมีผลโดยตรงต่อความมีเสถียรภาพของสหกรณ์ ซึ่งความมีเสถียรภาพหรือความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่สามารถอำนวยความสะดวกต่อสมาชิก ได้รับความเชื่อถือศรัทธา ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลและสถาบันทั้งใน และนอกวงการสหกรณ์ ความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์ ยังมีบทบาทอย่างสำคัญในการส่งเสริมให้กระบวนการสหกรณ์ออมทรัพย์เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างมีเสถียรภาพ และมีบทบาทมากขึ้นในการเข้าช่วยเหลือทางราชการในด้านการจัดสวัสดิการแก่ข้าราชการและลูกจ้าง รวมตลอดถึงบทบาทในการพัฒนาประเทศชาติโดยรวม

ตารางที่ 1.1 ข้อมูลทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้ง 8 ประเภท ประจำปี 2549

รายการ	ครู	ตำรวจ	ทหาร	พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	โรงพยาบาล และ สาธารณสุข	สถาบัน อุดมศึกษา	ส่วนราชการ อื่นๆ	เอกชน และอื่นๆ
จำนวนสหกรณ์ ณ 31 มี.ค. 49	121	125	174	57	149	21	156	469
จำนวนสมาชิก (คน) ณ 31 มี.ค. 49	602,703	197,234	199,805	203,892	188,801	78,446	385,907	275,595
ผลการดำเนินงาน								
รายได้	14,939.89	2,559.96	1,904.76	5,082.67	2,943.29	3,259.64	4,648.14	2,225.76
ค่าใช้จ่าย	6,396.84	658.84	582.33	1,643.64	844.26	1,361.11	1,188.89	845.05
กำไรสุทธิ (ขาดทุนสุทธิ)	8,543.05	1,901.12	1,322.43	3,439.02	2,099.03	1,898.53	3,459.25	1,380.70
แหล่งที่มาของทุนดำเนินงาน								
ทุนเรือนหุ้น	112,117.33	19,391.94	15,036.25	47,615.95	26,266.32	19,222.85	41,691.11	19,312.53
ทุนสำรอง ทุนสะสม และอื่นๆ	14,757.59	2,133.72	1,474.68	4,021.06	2,119.73	3,991.43	4,190.83	1,702.30
กำไร (ขาดทุน) สุทธิ	8,543.05	1,901.12	1,322.43	3,439.02	2,099.03	1,898.53	3,459.25	1,380.70
รายการพิเศษเพิ่ม (ลด)	0.07	0.00	(3.12)	(186.04)	0.97	(34.11)	(6.80)	(218.85)
เงินรับฝาก	42,879.05	4,851.46	8,812.12	38,216.76	13,448.09	41,476.64	22,542.99	20,101.00
เงินเบิกเกินบัญชีธนาคาร และเงินกู้ยืม	73,976.05	6,446.83	2,617.85	7,211.17	5,539.57	4,832.30	2,368.54	1,397.70
อื่นๆ	2,569.18	140.52	119.48	3,184.76	149.18	734.64	503.85	232.91
รวมทั้งสิ้น	254,842.32	34,865.59	29,379.69	103,502.68	49,622.89	72,122.28	74,749.77	43,908.29
แหล่งใช้ไปของทุนดำเนินงาน								
เงินสดและเงินฝาก	5,353.93	1,069.74	1,441.77	4,629.36	2,145.80	2,692.89	3,184.35	2,429.75
ลูกหนี้-สุทธิ	247,170.56	33,239.90	26,556.45	76,536.16	44,998.28	46,639.70	66,280.01	25,658.27
เงินลงทุน	930.11	476.17	1,319.11	21,926.99	2,263.53	21,295.76	5,089.01	15,418.46
ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์-สุทธิ	961.66	59.02	41.33	101.66	173.92	1,104.44	109.79	89.08
อื่นๆ	426.06	20.76	21.03	308.51	41.36	389.49	86.61	312.73
รวมทั้งสิ้น	254,842.32	34,865.59	29,379.69	103,502.68	49,622.89	72,122.28	74,749.77	43,908.29
ฐานะการเงิน								
สินทรัพย์รวม	254,842.32	34,865.59	29,379.69	103,502.68	49,622.89	72,122.28	74,749.77	43,908.29
หนี้สินรวม	119,424.28	11,438.81	11,549.46	48,612.68	19,136.84	47,043.57	25,417.54	21,733.12
ทุนเรือนหุ้น	112,117.33	19,391.94	15,036.25	47,615.95	26,266.32	19,222.85	41,691.11	19,312.53
ทุนสำรอง ทุนสะสม และอื่นๆ	14,757.59	2,133.72	1,474.68	4,021.06	2,119.73	3,991.43	4,190.83	1,702.30
กำไร (ขาดทุน) สุทธิ	8,543.05	1,901.12	1,322.43	3,439.03	2,099.03	1,898.53	3,459.25	1,380.70
รายการพิเศษเพิ่ม (ลด)	0.07	0.00	(3.13)	(186.04)	0.97	(34.10)	(8.96)	(220.36)
รวมทั้งสิ้น	135,418.04	23,426.78	17,830.23	54,890.00	30,486.05	25,078.71	49,332.23	22,175.17

ที่มา : ขุมขุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด คำนวณวันที่ 2 มกราคม 2551 จาก

<http://www.fsct.com/operation2007/member/Manny.pdf>

งานศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาถึงพัฒนาการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด ซึ่งใช้เป็นสหกรณ์กรณีศึกษา เพื่อให้ทราบว่าสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด มีการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ อย่างไร และเป็นไปในทิศทางใดตลอดจนวิเคราะห์ความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด โดยใช้โปรแกรมเครื่องมือเตือนภัยทางการเงิน CFSAWS:ss นอกจากนี้ได้นำข้อมูลทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เผยแพร่ต่อสาธารณะชน มาสร้างดัชนีความมั่นคงทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์โดยการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินหลายอัตราส่วนพร้อมกัน ด้วยวิธีทางเศรษฐมิติ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์แบบจำแนกตามกลุ่ม(Discriminant analysis) และศึกษาว่าปัจจัยใดที่มีอิทธิพลและเป็นตัวกำหนดความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์พร้อมทั้งนำตัวแปรอิสระหรืออัตราส่วนทางการเงินใดๆ ที่สามารถพยากรณ์ได้มาสร้างระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า (Early warning system) ซึ่งจะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ประกอบด้วย สมาชิก ผู้ฝากเงิน เจ้าหนี้ที่ปล่อยกู้ ผู้ขอสินเชื่อ และผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้ผลการศึกษาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการประเมินความเสี่ยงก่อนดำเนินการธุรกรรม ทำให้ทราบถึงจุดอ่อนหรือความเสี่ยงที่อาจมีผลกระทบต่อสหกรณ์นั้นๆ และช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลสถาบันการเงินสามารถใช้เป็นแนวทางในการป้องกัน และปรับปรุงแก้ไขได้อย่างทันท่วงทีก่อนที่ความเสียหายนั้นจะลุกลามไปยังสถาบันการเงินอื่นๆ และระบบเศรษฐกิจโดยรวม

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการและความเจริญเติบโตของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์ความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด
- 2.3 เพื่อสร้างแบบจำลองที่นำไปใช้วัดความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด

3. สมมติฐานการวิจัย

- 3.1 สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด มีพัฒนาการและความเจริญเติบโตเป็นไปในทิศทางที่ดี และมีการขยายตัวด้านต่างๆ ในอัตราสูง
- 3.2 สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด มีความมั่นคงทางการเงินโดยขึ้นกับมิติของการทำกำไร สภาพคล่อง และคุณภาพของสินทรัพย์
- 3.3 อัตราส่วนทางการเงินที่มีความสามารถในการพยากรณ์ และนำมาสร้างระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า (Early warning system) ได้ดีคือ อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อรายได้ทั้งสิ้น และอัตราส่วนกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์ทั้งสิ้น

4. ข้อยกเว้นของการศึกษา

4.1 การศึกษาความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด โดยนำข้อมูลทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด จากรายงานกิจการประจำปี 2547-2549 ซึ่งเป็นข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณชนมาคำนวณในโปรแกรมเครื่องมือเตือนภัยทางการเงิน CFSAWS:ss ซึ่งมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลบางรายการ จึงอาจทำให้ผลการศึกษามีความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

4.2 การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อนำมาสร้างเป็นระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิที่เก็บรวบรวมได้จากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านจำนวนสมาชิก ทุนดำเนินงาน ปริมาณธุรกิจด้านการให้กู้ยืมและการรับฝาก ผลกำไรจากการดำเนินงานและอื่นๆ จึงอาจทำให้ผลการศึกษาคลาดเคลื่อน นอกจากนั้นยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงข้อมูลรายสหกรณ์ จึงทำให้อัตราส่วนทางการเงินที่นำมาใช้เป็นตัวแปร

ในการศึกษาค้นคว้านี้ยังไม่มีความทันสมัย และสอดคล้องเชื่อมโยงกับอัตราส่วนทางการเงินที่ได้จากการคำนวณในโปรแกรมเครื่องมือเตือนภัยทางการเงิน CFSAWS:ss เท่าที่ควร

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 การศึกษาพัฒนาการของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด โดยอาศัยข้อมูลจากรายงานกิจการประจำปีของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด ในช่วงระยะเวลาดังแต่ปี 2545-2549 ซึ่งจะทำการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ได้แก่ จำนวนสมาชิก การดำเนินธุรกิจ เงินทุน กำไรขาดทุน ฐานะทางการเงิน และแหล่งเงินทุนของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด

5.2 การวิเคราะห์ความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบว่าสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด มีความมั่นคงทางการเงินหรือไม่ มีจุดแข็งและจุดอ่อนในด้านใด เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปพัฒนาปรับปรุงและเสริมสร้างให้สหกรณ์มีความมั่นคงต่อไป การศึกษาในส่วนนี้ได้อาศัยข้อมูลจากงบแสดงฐานะการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด ตั้งแต่ปี 2547-2549 โดยยึดหลัก “CAMEL analysis” เป็นแนวทางในการประเมินและใช้โปรแกรมเครื่องมือเตือนภัยทางการเงิน CFSAWS:ss เป็นเครื่องมือในการคำนวณ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการคำนวณในโปรแกรม CFSAWS:ss จะนำมาวิเคราะห์ใน 2 ส่วน คือ

5.2.1 กระบวนการอ้างอิงเพื่อเทียบเคียง (Benchmarking process) อัตราส่วนมาตรฐานทางการเงินของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร

5.2.2 กระบวนการอ้างอิงเพื่อเทียบเคียงข้อมูลและอัตราส่วนสำคัญของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเฉลี่ย (Average of Financial Data and Ratio of Cooperatives and Farmer groups : Peer group)

5.3 การสร้างแบบจำลองที่นำไปใช้วัดความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด การศึกษาในส่วนนี้ได้อาศัยข้อมูลทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ ประจำปี 2549 ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิจากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยการสุ่มตัวอย่างเข้ามาศึกษา จำนวน 726 สหกรณ์ และอาศัยหลักการทางสถิติที่เรียกว่า Discriminant analysis เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ซึ่งการศึกษาในส่วนนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

5.3.1 การศึกษาปัจจัย หรือตัวแปรที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์

5.3.2 การสร้างสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า (Early warning system)

5.3.3 การประเมินความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด โดยใช้
สัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทราบถึงพัฒนาการและความเจริญเติบโตของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด
- 6.2 ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด
- 6.3 สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิจิตร จำกัด และสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งอื่นสามารถนำ
แบบจำลองที่สร้างขึ้นไปใช้วัดความมั่นคงของทางการเงินของสหกรณ์ เพื่อให้ทราบถึงจุดอ่อน
หรือความเสี่ยงที่อาจมีผลกระทบต่อสหกรณ์นั้นๆ ช่วยให้สหกรณ์สามารถหาแนวทางในการ
ป้องกัน และปรับปรุงแก้ไขได้อย่างทันท่วงทีก่อนที่จะเกิดความเสียหายแก่สหกรณ์